

## Investigating Cultural Categories and Non-verbal Elements in the Arabic Subtitles of the Movie “Melody” Based on Gottlieb’s Strategies

Sajjad Esmaili\* 

Assistant Professor, Department of Arabic Language and Literature, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran

Mohammad Zangoei 

PhD Student of Arabic Language and Literature, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran

### Abstract

Cultural categories and non-verbal features are crucial components in visual and auditory texts, serving a vital function in effectively transmitting and eliciting the primary concepts to the audience. Translators, particularly those working on movies, are primarily concerned with accurately comprehending, receiving, and conveying these aspects. The translator can effectively communicate the cultural concepts and non-verbal aspects of the movie to the audience by accurately employing textual counterparts in the movie subtitles. This research is focused on the translator's role in accurately conveying the intended meaning of cultural categories and non-verbal elements in audio-visual texts. It utilizes the descriptive-analytical method to examine the translation of subtitles in the movie "Melody." The

\* Corresponding Author: [esmaili@hum.ikiu.ac.ir](mailto:esmaili@hum.ikiu.ac.ir)

**How to Cite:** Esmaili, S., Zangoei, M. (2024). Investigating Cultural Categories and Non-verbal Elements in the Arabic Subtitles of the Movie “Melody” Based on Gottlieb’s Strategies. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 13(29), 43-74. doi: [10.22054/RCTALL.2024.76611.1704](https://doi.org/10.22054/RCTALL.2024.76611.1704)

translator should undertake the task of translating these elements. To evaluate the translation of subtitles, Gottlieb's methodologies and Peter Newmark's suggested cultural categories were both used to increase the accuracy of the findings. The analysis of the Arabic translation of the subtitles of the Melody movie revealed that the translator mostly employed semantic translation and made efforts to accurately transmit cultural characteristics in the target language for enhanced clarity of meaning. Thus, to accomplish this objective, the translator has employed the methods of "rewriting," "expansion," and "transformation" from the 10 strategies proposed by Gottlieb. However, when it comes to translating non-verbal aspects, the translator has chosen not to translate these parts because they are universally understood in both the source and target languages. As a result, the translation is focused on the needs and preferences of the audience.

**Keywords:** Cultural Categories, Non-Verbal Aspects, "Melody" Movie, Newmark, Gottlieb.

### **Introduction**

Peter Newmark emphasizes the significance of cultural values and cultural imbalance in translation and cultural transmission. He argues that when translating cultural categories, it is important to analyze the concepts of meaning and their relationship with language and culture. The goal of translation should be to accurately convey and receive cultural influence with minimal alterations. Under the term of cultural categories, he has enumerated various classifications, including ecology, material culture (artifacts), social culture, institutions, conventions, gestures, and speaking habits. Aside from cultural

categories, non-verbal factors are also a significant aspect of translation. These elements communicate the information through non-linguistic behaviors such as facial expressions, eye contact, body movements, appearance, and voice actions. The translation of cultural categories and non-verbal elements is particularly crucial in the translation of audio-visual texts, such as movie subtitles.

This is because films play a significant role in conveying the culture and ideas of a society, and their translation into another language requires meticulous attention. Translation scholars have identified multiple techniques for translating audio-visual texts, particularly the subtitling of movies and TV series. Henrik Gottlieb, a Danish linguist and translator, has contributed some of these ideas. He has implemented various strategies, including expansion, conversion, rewriting, adaptation, transcription, transfer, compression, shortening, and omission, for translating film subtitles.

These strategies can be utilized to assess the translator's proficiency in accurately translating a discovered subtitle. This research intends to investigate the Arabic translation of cultural categories and non-verbal aspects in the Arabic subtitles of the 2006 film "Melody" by Jahangir Jahangiri. The objective is to develop ways for achieving the most optimal translation in this context. Two questions have been presented in order to accomplish these goals:

1. What translation tactics does the translator employ to transfer cultural categories in the subtitles of the Melody movie, using Gottlieb's translation procedures?
2. How effectively does the translator represent the non-verbal parts of the movie "Melody"?

## **Literature Review**

Several studies have been conducted on the difficulties of translating films, including critiques of the Arabic subtitles for certain Iranian films. Some notable examples include: In his 2016 thesis, Hervi examined the strategies employed in translating cultural elements in Persian subtitles of American films, using Vladimir Ivir's classification. He concluded that the most frequently used strategies were borrowing, lexical translation, replacement, deletion, definition, adding more content or explanations, and making words.

In his 2019 thesis titled "Investigation of Cultural Element Translation in Arabic Subtitles of the Films "Ekhraji" and "Miraji"," Masoudi explored the application of Newmark's model and its translation methodologies for translating cultural materials.

In a research paper titled "A Critical Analysis of the Arabic Subtitle of the Film Cow (Produced in 1348) Directed by Dariush Mehrjooi," Rahimi Duraki examines the Arabic subtitle of the movie Cow and concludes that it is necessary for the translator to interpret this film.

The topics covered include linguistic and non-linguistic variations, grammatical comprehension, literary industries, translation of poetry and lyrics in movie songs, proper names, hilarious thoughts, offensive terms, and curses. Take into consideration religious vocabulary and terminology.

## **Research Methodology**

The research methodology employed in this study is descriptive-analytical. Initial research on the research topic's relevant sources helped establish the theoretical underpinnings of the study. Subsequently, the cultural categories and non-verbal elements utilized in the movie "Melody" were identified and extracted. Following that,

each of these elements underwent analysis using Gottlieb's suggested strategies.

## **Conclusion**

1) The translator's ability to convey cultural concepts has been rather effective. There are only a few mistakes in translation and dubbing, and the majority of the translator's decisions align with the existing norms and conventions of the target language (Arabic). During the translation process, the translator has employed three of Gottlieb's 10 methods, specifically rewriting, transformation, and expansion. The primary focus of the analysis is the data derived from the film and its corresponding subtitles. The translator has selected "rewriting" as the initial strategy for analysis. However, when considering the usage rate classification outside of the Gottlieb framework, this strategy is deemed brief. When comparing the Arabic language to the Persian language, the term "removal" will be the most frequently utilized by the translator.


The Melody movie effectively communicates many of its themes and meanings to the audience through non-verbal components. The non-verbal behavior in this film serves as both a substitute for spoken signals and as a means to strengthen and highlight vocal ones. Nevertheless, when it comes to translating non-verbal aspects, the translator has chosen not to translate these elements and has refrained from equating them, based on the assumption that the meaning of these elements is universally understood in both the original and target languages. Non-verbal behaviors may have different interpretations for Arabic and Persian-speaking audiences. Neglecting to accurately translate non-verbal elements in subtitles can lead to misunderstandings and ambiguity in the translated subtitles. Hence, it is imperative to conduct a comparative analysis of the non-verbal elements used by Arabic and Persian speakers. This analysis aims to

identify and categorize the unique non-common elements, which can then be incorporated into subtitle texts. The findings of this analysis can be further explored in a separate article.




## بررسی مقوله‌های فرهنگی و عناصر غیر کلامی در زیرنویس عربی فیلم سینمایی «ملودی» بر اساس راهبردهای گاتلیب

استادیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)،  
قزوین، ایران

سجاد اسماعیلی \* 

دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)،  
قزوین، ایران

محمد زنگویی 

### چکیده

مقوله‌های فرهنگی و عناصر غیر کلامی، یکی از اجزای مهم محتوایی در متن‌های دیداری و شنیداری است که نقش مهمی در انتقال و القای مفاهیم اصلی به مخاطب دارند. درک، دریافت و انتقال صحیح این عناصر، یکی از دغدغه‌های اصلی مترجمان به ویژه مترجمان فیلم‌ها است. مترجم می‌تواند با استفاده از معادل‌های دقیق نوشتاری در زیرنویس فیلم، معنای مقوله‌های فرهنگی و افزون بر آن، عناصر غیر کلامی موجود در فیلم را به مخاطب منتقل کند. بنابراین با توجه به اهمیت تمرکز مترجم بر انتقال معنای مطلوب مقوله‌های فرهنگی و عناصر غیر کلامی متن‌های دیداری-شنیداری، این جستار بر آن است با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و بررسی تعریف زیرنویس فیلم سینمایی «ملودی» به چگونگی مواجهه مترجم در ترجمه این عناصر بپردازد. به منظور دستیابی به یافته‌های دقیق‌تر از مقوله‌های فرهنگی پیشنهاد شده توسط پیتر نیومارک و راهبردهای گاتلیب برای ارزیابی ترجمه زیرنویس استفاده شد. مهم‌ترین یافته‌های حاصل از بررسی ترجمه عربی زیرنویس فیلم ملودی بیانگر آن بود که رویکرد مترجم، بیشتر بر ترجمه معنایی استوار بوده و برای انتقال صریح معنا، سعی در باز تولید عناصر فرهنگی در زبان مقصد داشته است. از این رو، مترجم برای دستیابی به این مهم از میان ۱۰ راهبرد مدنظر گاتلیب به ترتیب از سه راهبرد «دگرنویسی»، «بسط» و «تبدیل» استفاده بیشتری کرده است. همچنین مترجم در ترجمه عناصر غیر کلامی به دلیل برداشت مشترک مفهوم این عناصر در دو زبان مبدأ و مقصد، از ترجمه این عناصر صرف نظر کرده است و از این رو، ترجمه‌ای مخاطب‌محور ارائه کرده است.

کلیدواژه‌ها: مقوله‌های فرهنگی، عناصر غیر کلامی، فیلم «ملودی»، نیومارک، گاتلیب.

## مقدمه

امروزه ترجمهٔ مقوله‌های فرهنگی به دلیل نقش مهمی که در ارتباط میان افراد و ملت‌ها دارند از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است؛ زیرا این مقوله‌ها شامل ارزش‌ها، باورها، رفتارها، آداب و رسوم و دیگر عناصر فرهنگی‌ای هستند که نقش مهمی در ارائه و انتقال تجربه و تمایلات یک جامعه به جامعه‌ای دیگر دارند. علاوه بر این، ترجمه این مقوله‌ها در فهم درست مفاهیم مختص یک فرهنگ (مثل ضرب‌المثل‌ها، نمادها و اصطلاحات)، برقراری ارتباطات بین‌فرهنگی بین ملت‌ها، حفظ هویت فرهنگی و تبادل دانش و تجربه در حوزه‌های خاص فرهنگی نقش دارند (صلح‌جو، ۱۳۷۷: ۴۲). بر همین اساس، درک و ترجمهٔ درست مقوله‌های فرهنگی در فرآیند ارتباط و به ویژه نزد افرادی که زبان و فرهنگ متفاوت دارند، بسیار ضروری است.

نیومارک<sup>۱</sup> به عنوان یکی از چهره‌های شاخص در ترجمه‌پژوهی با تمرکز بر نقش ارزش‌های فرهنگی و عدم تعادل فرهنگی در ترجمه و انتقال فرهنگی بر این باور است که در ترجمهٔ مقوله‌های فرهنگی باید به تحلیل مفاهیم معنا و همبستگی آن با زبان و فرهنگ پرداخته شود و ترجمه باید معنا را به دقت منتقل کند و تأثیر فرهنگی را با کمترین تغییرات ممکن دریافت کند (حقانی، ۱۳۸۶: ۶۴). وی چندین مقوله از جمله «بوم‌شناسی، فرهنگ مادی (مصنوعات)، فرهنگ اجتماعی، نهادها، آداب و رسوم، حرکات و عادات حین سخن گفتن» را تحت عنوان مقوله‌های فرهنگی برشمرده است.

علاوه بر مقوله‌های فرهنگی، عناصر غیرکلامی نیز یکی از حوزه‌های جدی در ترجمه به شمار می‌روند؛ زیرا این عناصر، پیام را از طریق رفتارهای غیرزبانی مانند حالات چهره، تماس چشمی، حرکات بدن، وضعیت ظاهری و رفتارهای آوایی منتقل می‌کنند. ارتباط غیرکلامی برای تبادل حالات میان فردی و در بعضی از مواقع هم به عنوان جایگزینی برای ارتباط کلامی به کار گرفته می‌شود. البته اینگونه از ارتباط، کارکردهای دیگری غیر از جانشینی نیز دارد؛ گاه پیام‌های غیرکلامی نقش مکمل کلام را ایفا می‌کند، گاه نیز مخالف و مغایر با پیام کلامی است. البته در برخی موارد، پیام غیرکلامی تکرار پیام کلامی است و به منظور تأکید، برجسته کردن و تقویت کلام به کار برده می‌شود. اهمیت عناصر

---

1. Newmark, P.



غیر کلامی در انتقال پیام به حدی است که بیردویسل<sup>۱</sup> گفته است: «فقط ۳۵ درصد از معنی در یک وضعیت خاص با کلام به مخاطب منتقل می‌شود و ۶۵ درصد باقیمانده آن در زمره غیر کلامی است» (علیپور ملاباشی، ۱۳۹۹: ۱).

### ۱. بیان مسئله

بر اساس آنچه پیرامون اهمیت ترجمه مقوله‌های فرهنگی و عناصر غیر کلامی گفته شد، می‌توان چنین برداشت کرد که ترجمه این مقوله‌ها و عناصر در ترجمه متون دیداری- شنیداری مثل زیرنویس فیلم‌ها از اهمیت بیشتری برخوردار باشد؛ زیرا فیلم یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار در انتقال فرهنگ و اندیشه‌های یک جامعه است که انتقال آن به زبانی دیگر باید با وسواس و دقت فراوان انجام شود.

متخصصان و ترجمه‌پژوهان به منظور ترجمه متون دیداری- شنیداری به ویژه ترجمه زیرنویس فیلم‌ها و سریال‌ها، راهبردهای ترجمه‌ای مختلفی برشمرده‌اند که توجه به این راهبردها می‌تواند در انتقال مقوله‌ها و عناصر فرهنگی از یک زبان به زبان دیگر کمک‌کننده باشد. مهم‌ترین آن‌ها الگوی ارائه شده توسط هنریک گاتلیب<sup>۲</sup>، زبان‌شناس و مترجم دانمارکی است که مطالعات گسترده‌ای در حوزه ترجمه به ویژه ترجمه همزمان و زیرنویس در دانشگاه کپنهاگ داشته است. گاتلیب در این الگو، راهبردهایی به نام «بسط، تبدیل، دگرنویسی، بدل‌سازی، رونویسی، جابه‌جایی، فشرده‌سازی، کوتاه‌سازی، حذف بخشی از متن و واگذاری» را برای ترجمه زیرنویس فیلم معرفی کرده است که با استفاده از آن‌ها می‌توان میزان موفقیت مترجم در ترجمه یک زیرنویس را کشف کرد.

این پژوهش بر آن است تا نحوه ترجمه عربی مقوله‌های فرهنگی و عناصر غیر کلامی موجود در زیرنویس عربی فیلم سینمایی «ملودی»<sup>۳</sup> ساخته جهانگیر جهانگیری در سال ۱۳۸۶ را مورد کنکاش قرار دهد و راهبردهایی را جهت ارائه هر چه بهتر ترجمه این گونه عبارت‌ها در اختیار مترجمان بگذارد. به منظور تحقق این هدف، مقوله‌های فرهنگی مدنظر

---

1. Birdwhistell, R. L.

2. Gottlieb, H.

۳. دانلود فیلم:

نیومارک و راهبردهای ترجمه زیرنویس مدنظر گاتلیب مبنای تحلیل زیرنویس عربی فیلم مذکور قرار می‌گیرد.

## ۲. پرسش‌ها و فرضی‌های پژوهش

به منظور بررسی موضوع مدنظر این پژوهش، دو پرسش زیر مطرح شده است:

- راهکارهای به کار رفته توسط مترجم در انتقال مقوله‌های فرهنگی در زیرنویس فیلم سینمایی ملودی بر اساس راهبردهای ترجمه‌ای گاتلیب کدام است؟
- عملکرد مترجم در انتقال عناصر غیرکلامی فیلم سینمایی «ملودی» چگونه است؟

در راستای یافتن پاسخ برای سؤالات فوق، فرضیه‌های زیر مدنظر قرار گرفته است:

- در فرآیند انتقال مقوله‌های فرهنگی بر اساس راهبردهای ترجمه‌ای گاتلیب، مترجم از سه راهبرد «دگرنویسی»، «بسط» و «تبدیل» بیشترین استفاده را کرده است.
- مترجم هیچ کدام از عناصر غیرکلامی فیلم سینمایی «ملودی» را از طریق زیرنویس انتقال نداده است.

## ۳. پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهش‌های مختلفی پیرامون چالش‌های ترجمه فیلم، نقد ترجمه عربی زیرنویس به صورت کلی و نیز نقد ترجمه عربی برخی از مقوله‌های فرهنگی در زیرنویس برخی از فیلم‌های ایرانی نگاشته شده است که در ادامه به برخی از این پژوهش‌ها اشاره شده است.

جبارزاده و شهباز (۱۳۸۹) در مقاله خود با عنوان «چالش‌های ترجمه فیلم» حوزه‌های چالش برانگیز در ترجمه فیلم را ترجمه علائم تصویری-کلامی، ترجمه گونه‌های زبانی و ترجمه آواز تقسیم کرده‌اند و فیلم را بهترین ابزار جهت انتقال فرهنگ شفاهی معرفی کرده‌اند.

هروی (۱۳۹۶) در پایان‌نامه خود تحت عنوان «بررسی استراتژی‌های به کار رفته در ترجمه عناصر فرهنگی در زیرنویس فارسی فیلم‌های آمریکایی؛ بر مبنای طبقه‌بندی ولادیمیر ایویر»<sup>۱</sup> به مقایسه تمامی عناصر فرهنگی شامل لغات ممنوعه در دیالوگ‌های انگلیسی چهار فیلم

---

1. Vladimir, I.

منتخب آمریکایی با زیرنویس فارسی پرداخته و به این نتیجه دست یافته است که به ترتیب استراتژی‌های «وام‌گیری، ترجمه لغوی، جایگزینی، حذف، تعریف، اضافه کردن مطالب یا توضیحات بیشتر و ساخت لغت» بیشترین بسامد را داشته است.

مسعودی (۱۳۹۹) در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی ترجمه عناصر فرهنگی در زیرنویس عربی فیلم‌های «اخراجی‌ها» و «معراجی‌ها»» به بررسی چگونگی ترجمه عناصر فرهنگی با استفاده از الگوی نیومارک و راهکارهای ترجمه آن پرداخته است.

حاجی‌زاده (۱۳۹۹) در رساله دکتری خود با عنوان «ارزیابی تطبیقی شیوه‌های ترجمه عبارت‌های طنزآمیز در دوبله مجموعه طنز تلویزیونی «خانه به دوش» به عربی و «یومیات مدیرعام» به فارسی در همدل گاتلیب» ضمن تأکید بر تأثیر قابل توجه تفاوت‌های فرهنگی جوامع، محدودیت‌های اجتماعی و سیاسی آن‌ها و نیز میزان آشنایی مترجم با فرهنگ زبان مبدأ و مقصد بر موفقیت ترجمه، اثبات کرده است که در دوبله عربی مجموعه «خانه به دوش» راهبردهای جابه‌جایی و دگرنویسی بیشترین کاربرد و راهبرد واگذاری کمترین کاربرد را داشته است و در دوبله فارسی «مدیرکل»، راهبردهای دگرنویسی و جابه‌جایی بیشترین کاربرد و راهبرد رونویسی کمترین کاربرد را داشته است.

اکبری (۱۳۹۹) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «بررسی شگردهای ترجمه عبارت‌های طنزآمیز در زیرنویس عربی فیلم فارسی / (مارمولک)» به بررسی ترجمه‌پذیری / ناپذیری عناصر طنز در فیلم مارمولک پرداخته است و سپس معایب و مزایای ترجمه زیرنویس و راهکارهای مهم استفاده شده توسط مترجمان در مواجهه با چالش‌های ترجمه عبارت‌های طنزآمیز در زیرنویس این فیلم را تبیین کرده است.

قریشی عطاآبادی (۱۳۹۹) در پایان‌نامه پژوهشی خود تحت عنوان «نقد زیرنویس عربی استرداد (محصول ۱۳۹۰)» به کارگردانی علی غفاری» نشان داده است که در نقد و تحلیل ترجمه فیلم باید مواردی از جمله گونه‌های زبانی، دستور زبان، صناعات ادبی، موارد فرهنگ و ویژه‌ها (آداب و رسوم منتسب به فرهنگ و جغرافیای خاص)، اسامی خاص، مفاهیم طنزآمیز، عبارات ناپسند و ناسزاها و کلمه‌ها و اصطلاحات دینی - مذهبی مورد توجه مترجم قرار گیرد.

رحیمی دورکی (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «نقد زیرنویس عربی گاو (محصول ۱۳۴۸) به کارگردانی داریوش مهرجویی» به نقد و بررسی زیرنویس عربی فیلم گاو پرداخته و به این نتیجه رسیده است که فیلم گاو از جمله فیلم‌هایی است که مترجم برای ترجمه آن باید گونه‌های زبانی و غیرزبانی، فهم دستور زبان، صناعات ادبی و ترجمه شعر و متن آوازهای فیلم، اسامی خاص، مفاهیم طنزآمیز، عبارات ناپسند و ناسزاها، کلمه‌ها و اصطلاحات دینی و مذهبی را در نظر داشته باشد.

واضح است که اغلب پژوهش‌های اشاره شده به بررسی ترجمه عناصر کلامی؛ به ویژه ترجمه برخی از مقوله‌های فرهنگی همچون عبارت‌های طنزآمیز در ترجمه عربی زیرنویس برخی از فیلم‌ها و سریال‌ها پرداخته‌اند، اما جستار حاضر بر آن است تا از یک سو ترجمه مقوله‌های فرهنگی مدنظر نیومارک که در زیرنویس عربی فیلم «ملودی» وجود دارد را براساس راهبردهای گاتلیب بررسی کند و از سوی دیگر، نحوه مواجهه مترجم با ترجمه عناصر غیرکلامی موجود در این فیلم را بر مبنای همان راهبردها ارزیابی کند؛ بنابراین، پژوهش حاضر از این دو حیث کاملاً جدید و دارای نوآوری است.

#### ۴. روش پژوهش

روش انجام این پژوهش توصیفی-تحلیلی است؛ بدین ترتیب که ابتدا با مراجعه به منابع مرتبط با موضوع پژوهش، مبانی نظری پژوهش نگاشته شد و سپس مقوله‌های فرهنگی و عناصر غیرکلامی به کار رفته در فیلم سینمایی «ملودی» شناسایی و استخراج شد و هرکدام از این عناصر براساس راهبردهای ارائه شده توسط گاتلیب مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. البته در خصوص مقوله‌های فرهنگی از مقوله‌های فرهنگی ارائه شده توسط «پیتر نیومارک» بهره گرفته شد. فیلم سینمایی «ملودی» در سال ۱۳۸۶ به کارگردانی جهانگیر جهانگیری و تهیه کنندگی محمد نشاط ساخته شده است.

#### ۵. مبانی نظری پژوهش

##### ۵-۱. فرهنگ و نقش آن در ترجمه

امروزه موضوع فرهنگ و انتقال مقوله‌های فرهنگی به زبان‌های دیگر در رشته‌های مختلفی از جمله معناشناسی، گفتمان‌شناسی و ترجمه پژوهشی بسیار مورد توجه قرار دارد.

معناشناسان، اصطلاح فرهنگ را با عنوان بافت فرهنگی و در کنار بافت‌های زبانی، عاطفی و موقعیتی قرار می‌دهند (عمر، ۱۳۸۵: ۶۵-۶۶). در واقع آن‌ها بر این باورند که فرهنگ‌ها نقش بسزایی در شکل‌دهی و شناخت مدل‌ها دارند (مزبان، ۱۳۹۴: ۶۶). گفتمان‌پژوهان نیز برای فرهنگ، نقشی مهم در گفتمان حاکم بر یک اثر در نظر می‌گیرند. با این اعتقاد که فرهنگ در کتاب سایر مؤلفه‌های سبکی و نحوی-معنایی در هچارچوب تحلیل فرامتنی یک اثر نقش مؤثری دارد (محمدی و دیگران، ۱۳۹۶: ۵۷-۵۸).

متخصصان حوزه ترجمه نیز به اقتضای رسالت این علم با استفاده از ابزار ترجمه نقش مهمی در انتقال مقوله‌های فرهنگی ایفا می‌کنند؛ زیرا به اعتقاد برخی از متخصصان این حوزه، با استفاده از ترجمه «مردمان سرزمینی می‌توانند با فرهنگ‌های مختلف جهان آشنا شوند و چشم بر افق‌های دور دانش و اندیشه بدوزند. بنابراین، گاه ترجمه در تاریخ فرهنگ و اندیشه آدمی، مایه و انگیزه دیگرگونی‌هایی بنیادین شده است» (کزازی، ۱۳۷۴: ۸۲).

فرهنگ و به طور خاص آداب و رسوم، هنر، اندیشه و شیوه زندگی یک ملت به قدری دارای اهمیت است که مترجم باید ضمن اشراف کامل به فنون ترجمه به جزئیات کامل مقوله‌های فرهنگی در هر دو زبان (مبدأ و مقصد) مسلط باشد تا ناخواسته در دام خطاهای فاحش ترجمه‌ای قرار نگیرد.

در رابطه با میزان آشنایی مترجم با فرهنگ زبان مبدأ این نکته شایان ذکر است که «فعالیت‌های ترجمه‌ای را باید فعالیت‌هایی تلقی کرد که دارای اهمیت فرهنگی هستند. از این رو، مترجم بودن در درجه اول برابر است با توانایی ایفای نقشی اجتماعی؛ یعنی ایفا کردن نقشی که یک جامعه به آن فعالیت، اجراکنندگان آن و یا حاصل کار آن‌ها اختصاص می‌دهد؛ به نحوی که آن جامعه از نظر خود آن را مناسب می‌داند» (لفور و بسنت<sup>۱</sup>، ۱۳۹۲: ۶۷). البته باید اشاره کرد که شناخت کافی و آشنایی با فرهنگ به تنهایی نمی‌تواند سبب ارائه ترجمه‌ای مقبول باشد و مترجم افزون بر فرهنگ، خواننده را نیز باید مدنظر داشته باشد که در این صورت مجاز به برخی تغییرات در فرهنگ متن مبدأ می‌شود تا مخاطب را با خود همراه کند.

---

1. Lefour, A. & Besnet, S.

«محتوای فرهنگی به آسانی قابل شناخت نیست و به طور پیچیده‌ای با بافت زبان درآمیخته است؛ نویسنده خلاق از طریق رابطه‌ای که با خوانندگان در ذهن خود برقرار می‌کند، می‌تواند تسلط خود را بر شیوه انتقال فرهنگ نشان دهد. بنابراین، در ترجمه موفق، فرهنگ عنصری سازنده، لازم، اما فرار است. مترجم باید لحن خاص یا کیفیت فرهنگی متن مبدأ را به زبان خود برگرداند. گاهی مترجم برای رساندن راه و رسم فرهنگ ممکن است مجبور به اعمال تغییراتی در متن شود، اما به هر حال باید پیش از تلاش برای ایجاد هرگونه پل ارتباطی بین دو زبان به فرهنگ مبدأ و مقصد هوشیارانه توجه داشته باشد» (سخنور، ۱۳۷۸: ۲۲).

در نهایت باید گفت که از آنجا که زبان در بستر فرهنگ شکل می‌گیرد، انتقال زبانی در قالب ترجمه از یک سو تعامل مترجم با مقولات فرهنگی موجود در آن و از سوی دیگر، ارتباط و تعامل میان فرهنگ‌های مبدأ و مقصد را اجتناب‌ناپذیر می‌کند (حقانی، ۱۳۸۶: ۱۱۲). در واقع مؤلفه‌های فرهنگی، معنایی ضمنی در متن دارند که انتقال آن معنا جایگاه مترجم و وظیفه او را به روشنی بیان می‌کند، چراکه در این حالت، مترجم فقط الفاظ را معنا نمی‌کند، بلکه همان حس و تجربه‌ای را در مخاطب ایجاد می‌کند که متن اصلی ایجاد کرده است.

#### ۵-۲. مقوله‌های فرهنگی «نیومارک»

پیتر نیومارک (۲۰۱۱-۱۹۱۶) از ۱۹۸۰ به عنوان چهره‌ای شاخص در مطالعات ترجمه، نقش پررنگی در تحول مطالعات ترجمه ایفا کرده است. از پرطرفدارترین نظریات او می‌توان به مقوله‌های فرهنگی و راهبردهای ترجمه آن مقوله‌ها اشاره داشت. وی در تعریف فرهنگ گفته است: «فرهنگ را روش زندگی و جلوه‌های خاص زندگی بشر به عنوان وسیله‌ای برای بیان می‌دانم و بین زبان فرهنگ و زبان جهانی تمییز قائل می‌شوم. کلماتی همچون «مردن»، «زندگی کردن»، «ستاره» و بیشتر کالاهای همچون آینه و میز و ... واژه‌هایی جهانی هستند که در ترجمه آن‌ها چالشی وجود ندارد، اما کلماتی همچون «بادهای موسمی»، «کلبه تابستانه روسیه» و ... کلماتی هستند که وارد حیطه فرهنگ شده‌اند و اگر بین دو فرهنگ زبان مبدأ و مقصد مناسبت وجود نداشته باشد، مترجم در مواجهه با آن دچار

چالشی بزرگ خواهد شد» (نیومارک، ۲۰۰۶: ۱۴۹). نیومارک در همین راستا، یکی از جامع‌ترین دسته‌بندی مقولات فرهنگی را به شرح ذیل ارائه کرده است:

- \* بوم‌شناسی: گیاهان و حیوانات یک سرزمین، آثار باستانی، دشت‌ها، جلگه‌ها و ...
- \* فرهنگ مادی (مصنوعات): پوشاک، خوراک، حمل و نقل، ارتباطات و ...
- \* فرهنگ اجتماعی: واژه‌های فرهنگی مشخص که بیانگر فعالیت‌های تفریحی و بازی‌های ملی خاص است.

- \* نهادها، آداب و رسوم، فعالیت‌ها، جریانات، مفاهیم اجتماعی، حقوق مذهبی و هنری و ...
- \* اشاره‌ها و حرکات حین سخن گفتن و عادات و ... (همان: ۱۵۴-۱۶۵).

البته وی علاوه بر ارائه مقوله‌های فرهنگی اشاره شده، چندین راهبرد برای ترجمه این مقوله‌ها پیشنهاد می‌کند که در این پژوهش مدنظر قرار نخواهد گرفت؛ زیرا به اقتضای ماده اصلی این پژوهش که به ترجمه دیداری- شنیداری و به طور خاص به زیرنویس اختصاص دارد از راهبردهای پیشنهادی گاتلیب در ترجمه مقوله‌های فرهنگی بهره گرفته می‌شود.

### ۳-۵. ترجمه دیداری- شنیداری و اهمیت ترجمه زیرنویس

ترجمه دیداری- شنیداری یکی از انواع مختلف ترجمه و فعالیت است در مقابل ترجمه کتبی و شفاهی است که به آن ترجمه فیلم، ترجمه رسانه و ترجمه چند رسانه‌ای می‌گویند. این نوع ترجمه از دوران ظهور فیلم‌های صامت و استفاده از میان‌نویس پا به عرصه ظهور گذاشته است.

در این نوع از ترجمه مترجم تمام دیالوگ‌ها را متناسب با زمان‌بندی آن در ضمن داستان ترجمه می‌کند و در نهایت فایل نهایی در اختیار مخاطب قرار می‌گیرد. ترجمه صحیح دیالوگ‌ها با حفظ سیر محتوایی داستان از جمله مهم‌ترین تکالیف مترجم است و جملاتی که شامل جملات بازیگران و راوی فیلم است، دارای اصطلاحاتی با بار معنایی لحنی و حرکتی است و با اتفاقات و عوامل مربوط به صدا و تصویر ارتباط دارد. بنابراین، برخلاف ترجمه نوشتاری که تنها به یک مترجم نویسنده نیاز دارد، ترجمه دیداری- شنیداری نیازمند کار گروهی است. از این رو، عوامل فرازبان‌شناختی همچون فرهنگ

رفتار و حرکات بازیگر به اندازه عوامل زبان‌شناختی در ترجمه دیداری- شنیداری دخیل‌اند.

ابزار اصلی مترجم نوشتاری، متن است؛ در حالی که ابزار اصلی مترجم فیلم، کلام جاری بر زبان بازیگران و عناصر غیرزبانی است و کار با متن گفته‌های بازیگران تنها قسمتی از ترجمه فیلم محسوب می‌شود. در ترجمه فیلم مترجمان همواره با چالش‌های فراوانی مواجه بوده‌اند؛ به ویژه، زیرنویس که بعد از دوبله از گونه‌های اصلی در ترجمه انواع فیلم به شمار می‌رود. از جمله چالش‌های پیش‌روی مترجمان در ترجمه عناصر دیداری و شنیداری عبارتند از: ترجمه گونه‌های زبانی، ترجمه عناصر تصویری- کلامی، ترجمه زبان بدن و آوازاها (هراتی، ۱۳۸۶: ۳۳).

#### ۵-۴. عناصر غیرکلامی و ترجمه

ارتباط غیرکلامی به مجموعه رفتارهای غیرزبانی مانند حالات چهره، تماس چشمی، حرکات بدن، وضعیت ظاهری و مصنوعات مورد استفاده، رفتارهای آوایی اطلاق می‌شود. تحقیقات نشان داده است که عناصر غیرکلامی در ارتباطات بین فردی بسیار مهم بوده و در بسیاری موارد در انتقال معنی از فردی به فرد دیگر، نقشی بسیار حیاتی دارد (فرهنگی، ۱۳۷۴: ۲۷۳ - ۲۷۲). ارتباط غیرکلامی به واسطه عناصر مهمی همچون زبان بدن، زبان فاصله، زبان لامسه، زبان اشیاء، زبان زمان، زبان نشانه‌ها و رمزها و زبان آوایی محقق می‌شود. بی‌تردید انتقال این عناصر در ترجمه از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است؛ زیرا انتقال عناصر غیرکلامی از یک زبان به زبان دیگر کاری بسیار دشوار است که برخی از مترجمان به راحتی از ترجمه آن صرف‌نظر کرده‌اند.

#### ۵-۵. راهبردهای «گاتلیب» برای ترجمه زیرنویس فیلم

هنریک گاتلیب، استاد انگلیسی دانشگاه کپنهاک در سال ۱۹۹۰ میلادی دوره‌ی درسی رادر خصوص ترجمه در مرکز مطالعات ترجمه و واژه‌شناسی دانشگاه کپنهاک ارائه کرد که اکنون نیز بر اساس همان دوره، آموزش‌های خاصی در حوزه ترجمه صفحه نمایش ارائه می‌شود و مترجمان در آن به فراگیری مهارت حرفه‌ای ترجمه زیرنویس می‌پردازند. گاتلیب با توجه به اهمیت زیرنویس در امر دوبله، ضمن ارائه شرحی مبسوط در خصوص



گونه‌های مختلف زیرنویس، محدودیت‌های کمی- کیفی و تقسیم‌بندی انواع زیرنویس در سال ۱۹۹۸ میلادی مدلی خاص مبتنی بر چندین راهبرد برای ترجمه زیرنویس و دوبله فیلم فراهم آورد (Gottlieb, 1992: 166) که عبارتند از:

\* بسط<sup>۱</sup>: هنگامی استفاده می‌شود که متن اصلی به توضیحی نیاز داشته باشد و به دلیل برخی تفاوت‌های فرهنگی، قابل بازیابی در زبان هدف نیست.

\* تبدیل<sup>۳</sup>: در مواردی به کار می‌رود که متن اصلی را نمی‌توان به همان روش نحوی زبان مبدأ به زبان مقصد منتقل کرد.

\* دگرنویسی<sup>۴</sup>: عبارت است از انتقال به طور کامل و دقیق از زبان مبدأ به زبان مقصد.

\* بدل‌سازی<sup>۵</sup>: مترجم، نام افراد و مکان‌ها را عیناً از زبان مبدأ به زبان مقصد منتقل می‌کند.

\* رونویسی<sup>۶</sup>: در مواردی استفاده می‌شود که یک اصطلاح غیر معمول در زبان مبدأ، توسط زبان سومی به زبان مقصد منتقل می‌شود.

\* جابه‌جایی<sup>۷</sup>: وقتی صورت می‌گیرد که مترجم برای افزایش تأثیرپذیری مخاطب به ترجمه خود جلوه‌ای ویژه اعم از آهنگ، افکت و... اضافه می‌کند.

\* فشرده‌سازی<sup>۸</sup>: عبارت است از حذف بخش‌هایی از متن مبدأ در فرآیند ترجمه که نقشی در انتقال معنا ندارد.

\* کوتاه‌سازی<sup>۹</sup>: عبارت است از کوتاه کردن متن مبدأ طی ترجمه به زبان مقصد.

\* حذف بخشی از متن<sup>۱۰</sup>: مترجم بخشی از متن را حذف می‌کند.

\* واگذاری<sup>۱۱</sup>: هرگاه مترجم هیچ ترجمه مناسبی برای انتقال به متن مقصد نمی‌یابد، ناگزیر به حذف کامل می‌شود که خود منجر به از دست رفتن معنا نیز می‌شود.

- 
1. Expansion
  2. Paraphrase
  3. Transfer
  4. Imitation
  5. Transcription
  6. Dislocation
  7. Condensation
  8. Decimation
  9. Shortening
  10. Deletion
  11. Resignation

## ۶. تحلیل مواد پژوهش

در این بخش از پژوهش به منظور دستیابی به هدف اصلی پژوهش؛ یعنی ارزیابی مقوله‌های فرهنگی و عناصر غیر کلامی موجود در ترجمه عربی زیرنویس فیلم «ملودی» بر اساس راهبردهای گاتلیب، ابتدا مقوله‌های فرهنگی مدنظر نیومارک از متن زیرنویس فیلم «ملودی» گزینش و بر اساس راهبردهای گاتلیب ارزیابی می‌شود. سپس نمونه‌هایی از عناصر غیر کلامی این فیلم بر مبنای همین راهبردها مورد بررسی قرار می‌گیرد. البته در مورد چگونگی انتخاب عبارات و جملات مرتبط با هر مقوله فرهنگی به بافت یا سیاق به کارگیری هر مقوله در فیلم توجه شد؛ زیرا ممکن است این مقوله‌ها به تنهایی و خارج از فضای فیلم، خاصیت فرهنگی بودن خود را تا حد زیادی از دست بدهند. بنابراین، با این پیش‌فرض که سیاق یا فضای کلی فیلم، زبان بدن، تن صدای بازیگران، موسیقی متن و سایر موارد همگی در خلق یک معنای خاص و نیز مخابره کردن آن به مخاطب تأثیرگذار است، مقوله‌های فرهنگی مدنظر نیومارک از فیلم «ملودی» گزینش شده است.

### ۶-۱. کاربست راهبردهای گاتلیب در ترجمه مقوله‌های فرهنگی زیرنویس فیلم «ملودی»

در این بخش از مقاله، نمونه‌هایی از مقوله‌های فرهنگی نیومارک که در زیرنویس فیلم «ملودی» به عربی برگردان شده‌اند بر اساس راهبردهای پیشنهادی گاتلیب به شرح ذیل ارزیابی می‌شود.

### ۶-۱-۱. «دگرنویسی»

دگرنویسی به عنوان ابزاری برای رساندن پیام و مفهوم عناصر کلامی برای ترجمه جملات و عبارات‌های غیر پیچیده گزینه مناسبی است؛ مطابق با این راهبرد، مترجم در عین حال که ترجمه‌ای ساده و گاه لفظ به لفظ ارائه می‌دهد، عبارات‌ها یا مقوله‌ها را با همان بار معنایی مورد نظر و به صورت روان به مخاطب منتقل می‌کند. مترجم زمانی از این راهبرد بهره می‌گیرد که از تأثیرگذاری ترجمه عبارات و جملات در زبان مقصد به اندازه تأثیرگذاری

در زبان مبدأ مطمئن باشد؛ زیرا در صورت عدم رعایت این نکته، ممکن است ترجمه او کاملاً تحت اللفظی، نامأنوس و بی معنا بشود. در زیرنویس عربی فیلم «ملودی» نیز مترجم در نمونه‌های زیادی از این راهبرد بهره گرفته است که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود.

مطابق مقوله‌های فرهنگی نیومارک، اسامی گیاهان، حیوانات، غذاها و مکان‌های جغرافیایی آنگاه که بیانگر فرهنگ مخصوص به یک زبان باشند در دسته مقوله فرهنگی «بوم‌شناسی» قرار می‌گیرند. به عنوان مثال در جمله «اینقدر برا دختر مردم خالی نبند، جوجه» مترجم از این جمله: «لا تخدعها بكلامك يا فرخة» (فیلم سینمایی «ملودی»، ۱۹:۰۵:۰۰) بهره برده است. واژه «جوجه» در این سیاق از فیلم در همین دسته قرار می‌گیرد؛ زیرا در زبان فارسی استفاده از این واژه در این حالت به معنای «کوچک و ناتوان شمردن مخاطب» است و مترجم با استفاده از راهبرد دگرنویسی معادل «فرخة» را برای آن به کار برده است که البته چندان درست نیست و بار معنایی فرهنگی آن در زبان مبدأ را به زبان مقصد منتقل نمی‌کند. بنابراین، بهتر آن است که از راهبرد جابه‌جایی برای معادل‌یابی این واژه استفاده شود: «لا تخدعها بكلامك أيها الصغير».

برخی از نهادها، آداب و رسوم، عبارات، فعالیت‌ها، رفتارها و باورهای دینی نیز مطابق نظر نیومارک بخشی از فرهنگ یک جامعه را تشکیل می‌دهند. این مقوله‌ها در فیلم سینمایی ملودی نیز وجود دارد که مترجم برای ترجمه عربی آن‌ها از راهبرد دگرنویسی بهره برده است. به عنوان نمونه در جمله «اسکندر را بندازین بیرون، قزبیتو» (همان، ۰۴:۳۱:۰۰) مترجم در ترجمه آورده است که: «اسکندر، إرموه خارجاً هذا الأحق»». در این نمونه، مترجم در انتقال معنای واژه «قزبیت» که در زبان عامیانه فارسی به معنای «انسان بی‌ارزش» است، کم دقتی کرده است و فقط با استفاده از راهبرد دگرنویسی ترجمه کرده است و به بارمعنایی این واژه در فرهنگ فارسی و انتقال آن به زبان عربی توجه نکرده است؛ درحالی که بهتر آن بود که مطابق با راهبرد «بسط»، معنا را به این شکل منتقل می‌کرد: «اسکندر، إرموه خارجاً هذا الشخص الذي لا قيمة له».

در ترجمه عبارت «سلام آبجی، خسته نباشی» (همان، ۰۹:۲۵:۰۰) مترجم از عبارت «مرحبا أختی، کیف حالک؟» بهره گرفته است. این در حالی است که واژه «آبجی» یکی از

واژگان کاربردی در فرهنگ عامیانه زبان فارسی است که علاوه بر معنای «خواهر»، عنوانی احترام‌آمیز همراه با محبت و احساس غیرت نسبت به خواهر است. مترجم برای ترجمه این واژه، راهبرد دگرنویسی را به کار گرفته است که معنا را به طور کامل منتقل نمی‌کند و بهتر آن بود که با استفاده از راهبرد «بسط» به این شکل ترجمه می‌کرد: «مرحبا أختی العزیزة. کیف حالک؟».

در ترجمه عبارت: «سلام آقا دادش» (همان، ۲۲:۰۹:۰)، مترجم از عبارت: «مرحبا أخی» استفاده کرده است؛ در حالی که عبارت «آقا داداش» نیز یکی از عبارت‌های مرسوم زبان فارسی است که در فرهنگ عامیانه این زبان، علاوه بر معنای عام «برادر»، عنوانی احترام‌آمیز همراه با محبت نسبت به برادر است. مترجم بدون توجه به این موضوع برای ترجمه این واژه از راهبرد دگرنویسی استفاده کرده است و معنا را به طور کامل منتقل نکرده است. بنابراین، شایسته‌تر آن است که از راهبرد بسط استفاده شود: «مرحبا أخی المحترم».

به عقیده نیومارک بسیاری از مفاهیم فرهنگی جوامع بشری در دل ضرب‌المثل‌ها و کنایات نهفته است؛ زیرا ضرب‌المثل‌ها و کنایات به سبب ریشه تاریخی و داستانی خود، صبغه فرهنگی ویژه‌ای دارند و حامل اندیشه و پیام خاصی هستند که نقش ویژه‌ای در فرهنگ دارند. در فیلم سینمایی ملودی نیز کنایات و ضرب‌المثل‌های زیادی به کار رفته است که مترجم در ترجمه اغلب آن‌ها از راهبرد دگرنویسی استفاده کرده است. به عنوان نمونه در ترجمه عبارت «اومدم منو به غلامی قبول کنین» (همان، ۳۹:۲۹:۰)، مترجم آورده است: «جئت لتقبلنی غلاماً لک». این در حالی است که مفهوم این عبارت در زبان فارسی، خطاب مؤدبانه و با حجب و حیاء خواستگار به پدر دختر است و برای ترجمه این عبارت لازم است مترجم بار فرهنگی و عاطفی آن در زبان فارسی را در نظر بگیرد و تا حدی از راهبرد بسط یا جابه‌جایی بهره بگیرد: «لقد جئت لخدمتک، وأطلب منك أن تقبلنی صهراً لک». همچنین در جمله «اینکه نمک نداره» (همان، ۵۳:۲۳:۰)، از ترجمه «هذا لیس فیه الملح كما يقولون» استفاده شده است. در حالی که مفهوم عبارت ضرب‌المثلی «اینکه نمک نداره» در زبان فارسی «میل کردن یک خوراکی بدون تعارف و خجالت» است و مترجم بدون لحاظ این معنا صرفاً از راهبرد دگرنویسی استفاده کرده است. هر چند بهتر

بود از راهبرد جابه‌جایی بهره می‌برد: «تفضّل، تناولّ إنّهُ طعامٌ متواضع ولا يحتاج إلى الردّ بالمثل». یا در ترجمه عبارت کنایی «آبجی، آب سماور» (همان، ۲۹:۴۴:۰)، مترجم با استفاده از راهبرد دگرنویسی از عبارت: «أختی الشای» استفاده کرده است و به مفهوم کنایی این عبارت در زبان فارسی توجه نکرده است؛ زیرا این عبارت در سیاقی گفته شده است که یک فرد برای دور کردن یک نفر از خود با اشاره به سماور گفته است و به نحوی می‌توان از آن یک مفهوم کنایی توأم با امر ولی محترمانه «مرا تنها بگذار» برداشت کرد. بنابراین، در این حالت لازم است این نکته در ترجمه لحاظ و با راهبرد جابه‌جایی به این شکل ترجمه شود: «أختی! من فضلک دعینی وشأنی حتی أتمکن من العمل».

مترجم همچنین در ترجمه عبارت کنایی «آفا اشکان کلاه تو بزار بالا دادش» (همان، ۴۵:۰۲:۱) با استفاده از راهبرد دگرنویسی از جمله «سید اشکان ألق بقبعتك للسماء» استفاده کرده است؛ در حالی که این عبارت کنایی و به معنای «خدایت را به خاطر این کار شکر کن» است و بهتر است مترجم با استفاده از راهبرد جابه‌جایی، این جمله را برگزیند: «سیدی اشکان! أشکر الله سبحانه تعالی، من أجل هذا».

### ۶-۱-۲. «جابه‌جایی»

در این راهکار مترجم تلاش می‌کند بیشترین تأثیر را در مخاطب ایجاد کند. علاوه بر افکت‌ها و جلوه‌های ویژه به کار گرفته شده در فیلم ملودی، مترجم برای انتقال محتوای مقوله‌های فرهنگی از این راهبرد استفاده کرده است؛ در حقیقت راهبرد جابه‌جایی برای انتقال عناصری است که در آن تلفیقی از مقوله‌های فرهنگی خاص زبان مبدأ، زبان بدن، موسیقی و سایر جلوه‌های ویژه وجود دارد. به عنوان نمونه می‌توان ضرب‌المثل‌ها، عبارت‌های کوتاه طنزآمیز رایج در زبان مبدأ و برخی حاضر جوابی‌ها را در این دسته قرار داد. در جمله «ای ول، خدایی دمت گرم» (همان، ۵۸:۰۲:۰)، مترجم جمله «بالله أحسنت» را استفاده کرده است. این عبارت در فرهنگ عامیانه زبان فارسی مفهوم «خطاب تشکرآمیز به یک فرد به خاطر محبت یا کمک او» را در خود دارد که مترجم فیلم، به درستی این مفهوم را با راهبرد جابه‌جایی معادل‌یابی کرده است. همچنین مترجم برای عبارت «مرام دارم، لوطی‌گری دارم» (همان، ۵۳:۱۱:۰) که در فرهنگ زبان فارسی به معنای «اخلاق و

شیوه مردانگی دارم» است به درستی با استفاده از راهبرد جابه‌جایی از جمله «أنا شابٌ طيّبٌ و عندی حمیة» به عنوان معادل استفاده کرده است.

### ۶-۱-۳. «واگذاری»

در این راهکار، مترجم زیرنویس معمولاً برخی از واژگان عامیانه و ضرب‌المثل‌ها را به دلیل عدم کاربرد در زبان عربی و نیز نبود معادل مناسب، کاملاً حذف می‌کند. در فیلم ملودی نیز برخی از این واژگان با استفاده از راهبرد «واگذاری» ترجمه نشده است. به عنوان نمونه جمله «این لگن به سر سوزنی از رفاقتمون می‌ارزه» (همان، ۰۸:۰۳:۰۰)، کاملاً بدون ترجمه مانده است. واژه «لگن» در این عبارت جزء مصنوعات و دست‌ساخته‌های بشر (وسائل نقلیه) است که به اعتقاد نیومارک این واژه‌ها معمولاً در هر سرزمینی متناسب با شرایط زیستی، معانی و بار فرهنگی خاصی را به همراه دارند. مترجم در برخورد با چنین واژگانی باید دقت کند تا مفهوم اصلی عبارات را القا کند. در اینجا مترجم به دلیل نیافتن معادل و یا ترجمه‌ناپذیری مفهوم مادی «لگن» این بخش را کاملاً حذف کرده و سبب از دست رفتن معنا شده است. شاید بتوان این جمله را با استفاده از راهبرد «بسط» به این شکل ترجمه کرد: «هذه السيارة القديمة لا قيمة لها مقارنة بصدقتنا...». همچنین مترجم برای عبارت «بی مزه» نیز معادل عربی ارائه نکرده است؛ در حالی که واژه «بی مزه» (همان، ۰۴:۴۲:۰۰)، یکی از واژگان فرهنگ عامیانه در زبان فارسی است که معمولاً برای خطاب دوستانه و همراه با محبت به کار می‌رود و متأسفانه به دلیل ناآگاهی از این مفهوم، این بخش را کاملاً بدون ترجمه رها کرده و سبب از دست رفتن معنا شده است. شاید عبارت «سیئه و غیر جذابه» معادل درستی برای این مفهوم باشد.

در خصوص علت این حذف‌ها دو احتمال قابل طرح است؛ اول اینکه مترجم این فیلم اصالتاً عرب‌زبان نبوده است و عربی را به اندازه‌ای نمی‌دانسته است که بتواند این جزئیات را درک و معادل کاربردی آن را در زبان عربی به کار گیرد. دوم اینکه مترجم عرب‌زبان بوده است، اما با نوع و کاربرد این عبارات در زبان فارسی آشنایی عمیق و کامل نداشته است تا بتواند این گونه عبارت‌ها را متناسب با بار فرهنگی آن در زبان فارسی، معادل‌یابی

کند. بنابراین در این دو حالت مترجم ترجیح داده است از ترجمه این عبارات آن هم با تصور اینکه معادلی در زبان مقصد ندارند، چشم‌پوشی کند.

#### ۶-۱-۴. «بسط»

راهبرد بسط، هنگامی به کار گرفته می‌شود که مترجم برای ارائه ترجمه بهتر، عبارت یا جمله‌ای را نیازمند به توضیح بیشتر بداند؛ البته این توضیح‌ها گاه ساده و تنها برای منتقل کردن موفق‌تر فضای فیلم به کار برده می‌شود. به دیگر سخن، استفاده از این راهبرد زمانی مجاز است که مترجم با مقوله‌هایی فرهنگی نظیر آداب و رسوم مرتبط با یک فرهنگ بومی مواجه می‌شود و به این نتیجه می‌رسد که توضیح و بسط آن مقوله‌ها در زبان مقصد ضرورت دارد و اگر به ترجمه‌ای ساده و لفظ به لفظ بسنده کند چه بسا میان مخاطب و پیام موردنظر زبان مبدأ به دلیل عدم شکل‌گیری ارتباط لازم، فاصله جدی ایجاد می‌شود. به عنوان نمونه در فیلم ملودی، مترجم برای عبارت: «برو، خیطه اون اومد» (همان، ۱۰:۰۳) از عبارت «إذهب، إنَّ الأمور خطيرة» استفاده کرده است. مفهوم عبارت کنایی «برو خیطه» در زبان فارسی، بیانی همراه با استرس و ترس از فاش شدن اسرار است که در معادل‌یابی برای آن مترجم با هدف جدی‌تر کردن فضا برای مخاطب از جمله کمکی «إنَّ الأمور خطيرة» استفاده و ترجمه قابل‌قبولی ارائه کرده است.

مترجم برای ترجمه عبارت کنایی «دل و دماغ اون موقع‌ها رو ندارم» (همان، ۱۰:۳۵) که در زبان فارسی؛ یعنی «حوصله و صبرم به اندازه گذشته‌ها نیست» است با استفاده از همین راهبرد ترجمه را به این شکل ارائه کرده است: «لیس لدی القلب الفرح مثل السابق» و در حقیقت برای معادل‌یابی این عنصر فرهنگی با هدف واضح‌تر کردن متن برای مخاطب عرب‌زبان از معادل کارکردی استفاده کرده است. همچنین برای ترجمه عبارت کنایی «عقلمون به این چیزا قد نمی‌داد» (همان، ۱۳:۳۷) که در زبان فارسی به معنای «موضوع را درک نمی‌کردیم» است، مترجم با هدف مفهومی‌تر کردن متن برای مخاطب از عبارت «وَأَنَا كُنْتُ صَغِيرًا وَلَمْ أَكُنْ أَفْهَمُ هَذِهِ الْأُمُورَ» بهره برده است.

گاهی مترجم در ترجمه زیرنویس این فیلم از راهبرد بسط به صورت دقیق و کامل بهره نگرفته است. به عنوان نمونه برای عبارت «بابا من منوچهرم، منوچهر دست قشنگ» (همان،

۱:۱۵:۳۲) از ترجمه «أنسیت أنا منوچهر، نفس ذلک منوچهر» استفاده کرده است؛ در حالی که مفهوم عبارت کنایی «منوچهر دست قشنگ» در زبان فارسی؛ یعنی «منوچهری که کارهایش دقیق و مورد قبول است» است و مترجم فقط با هدف مفهومی‌تر کردن متن برای مخاطب از عبارت کمکی «نفس ذلک» بهره برده است که بهتر بود یک واژه دیگر بعد از «منوچهر» جهت تبیین مقبولیت کار منوچهر اضافه می‌کرد و به این شکل ترجمه می‌کرد: «نفس ذلک منوچهر المحترف».

#### ۶-۱-۵. «کوتاه‌سازی»

مطابق با این راهبرد، متن مبدأ در فرآیند ترجمه به زبان مقصد کوتاه‌تر می‌شود و این کوتاه‌تر شدن، تأثیری بر انتقال پیام به مخاطب ندارد و تنها با توجه به عواملی همچون تفاوت‌های صرفی-نحوی، نوع جمله‌بندی، سلیقه و تشخیص مترجم در انتخاب این راهبرد صورت می‌گیرد. به عنوان نمونه، یکی از عبارات پر کاربرد در فرهنگ عامیانه زبان فارسی که در متن این فیلم زیاد به کار رفته است، واژه «آقا داداش» (همان، ۱:۱۷:۴۸) است؛ این واژه به معنای «برادر بزرگ / سرپرست خانه» و عنوانی احترام‌آمیز همراه با محبت نسبت به اوست. مترجم برای ترجمه این عبارت، از راهبرد کوتاه‌سازی استفاده کرده و پیشنهاد احترام‌آمیز «آقا» را ترجمه نکرده است و به عبارت «أخی» اکتفا کرده است. هرچند بهتر است با یک واژه افزایشی، احترام‌آمیز بودن جمله را افزایش دهد و به این شکل ترجمه را ارائه کند: «مرحبا أخی الکریم».

#### ۶-۱-۶. «تبدیل»

تبدیل در مواردی به کار می‌رود که متن اصلی را نمی‌توان به همان روش نحوی زبان مبدأ به زبان مقصد منتقل کرد. اختلاف صرف و نحو زبان عربی و زبان فارسی بر هیچ‌کس پوشیده نیست و این بدین معنا است که هر مترجمی که دست به ترجمه‌ای میان این دو زبان می‌زند، لاجرم از راهبرد تبدیل استفاده خواهد کرد؛ بر این اساس، ترجمه زیرنویس فیلم ملودی نیز از این قاعده مستثنی نبوده است. به عنوان نمونه در ترجمه عبارت کنایی «نوکر تیم، آقا عزت!» (همان، ۰:۰۶:۱۶) که مفهوم آن در زبان فارسی، «خطاب محبت‌آمیز



و تعارف گونه» است، مترجم به درستی با استفاده از راهبرد تبدیل از عبارت «لا تقل هذا، سید عزت!» استفاده کرده است.

همچنین در ترجمه عبارت کنایی «ما که همیشه مزاحمیم» (همان، ۰:۰۶:۱۸) با بهره‌گیری از همین راهبرد از جمله «نحن دوماً هنا ضیوفکم» به عنوان معادل استفاده شده است. مفهوم این عبارت در زبان فارسی، «خطابی تعارف گونه در مناسبات مهمانی است و مترجم در معادل‌یابی این جمله به درستی از راهبرد تبدیل بهره برده است؛ چون استفاده از عبارت «نحن نزعجکم دائماً» بار معنایی منفی دارد. همچنین عبارت کنایی «سماور که آب داره داداش» (همان، ۰:۴۴:۳۶) در این سیاق از فیلم به معنای این است که «داداش! من متوجه شدم که قصد داری من را از خودت دور کنی»، اما مترجم بدون در نظر گرفتن این پیام با استفاده از راهبرد تبدیل از عبارت «الشای جاهز یا أخی» استفاده کرده است؛ در حالی که این ترجمه نارسا در انتقال معنا بوده و بهتر آن است که مترجم از عبارتی توضیحی (راهبرد بسط) از جمله «فهمت أنك تريد إقصائي من هذا الموقف» استفاده می‌کرد.

در مواردی تغییر حالات بدن، سرعت و آهنگ کلام و نیز تغییر نگاه می‌تواند احساسات و مفاهیم خاصی را انتقال دهد. بهره‌گیری از زبان بدن، کنشی غیر کلامی است که بخشی از مسائل فرهنگی و اجتماعی خاص یک جامعه را به تصویر می‌کشد و در واقع این نوع رفتار یا حرکت بیانگر پیام و مفهوم خاصی است که در فرهنگ متن مبدأ ملموس است. در طبقه بندی نیومارک از نوع «زبان بدن یا حرکات گفتاری، ژست یا عادات» نامیده می‌شود. عبارت «هه هه خنیدیدم» نمونه‌ای از زبان بدن است که به معنای جذاب نبودن سخنان مخاطب و رد کردن آن است؛ مترجم برای معادل‌یابی این عبارت از راهبرد تبدیل بهره برده است و از فعل «أضحکتني» استفاده کرده است که در انتقال معنا مطابق با زبان بدن ناتوان است.

### ۶-۱-۷. «بدل‌سازی»

در راهبرد بدل‌سازی، مترجم نام افراد و مکان‌ها را از زبان مبدأ به زبان مقصد منتقل می‌کند. در زیرنویس فیلم ملودی نیز مترجم نام شهرها، خیابان‌ها، پول رسمی و شخصیت‌ها را به جز چند مورد، همه از زبان مبدأ به مقصد بدون اعمال تغییر منتقل کرده است. به عنوان

نمونه در ترجمه عبارت «سفینه است. این کولرم داره؟» (همان، ۰۳:۰۰)، از جمله «إنها کالسفینه هل فیها تبرید؟» استفاده کرده است. در واقع مترجم در ترجمه واژه «سفینه» که بر اساس طبقه‌بندی نیومارک یک مقوله فرهنگ مادی است به درستی از راهبرد بدل‌سازی استفاده کرده است.

### ۶-۱-۸ «فشرده سازی»

راهبرد فشرده‌سازی یعنی حذف بجا یا حذفی که از معنا نگاهد. در فیلم ملودی مترجم در ترجمه برخی از عبارت‌های فرهنگی از این راهبرد بهره گرفته است. به عنوان نمونه در ترجمه عبارت «همینه دیگه بالاخره» (همان، ۱۹:۲۴) که در فرهنگ عامیانه زبان فارسی خطاب غیردوستانه برای بیان اجبار مخاطب به شرایط گوینده است به درستی با استفاده از راهبرد فشرده‌سازی، عبارت «هذا عادى...» را به عنوان معادل انتخاب کرده و واژه «بالاخره» را بدون کاستن از بار معنایی جمله، حذف کرده است. بنابراین چنانچه گذشت، در این پژوهش به اقتضای حجم مقاله فقط تعداد ۲۲ نمونه از واژگان و عبارت‌های حاوی مقوله‌های فرهنگی از فیلم سینمایی «ملودی» گزینش شد که بر اساس راهبردهای گاتلیب مورد ارزیابی قرار گرفتند. یافته‌ها نشان داد که به ترتیب راهبرد دگرنویسی با ۳۶/۳۶ درصد و تبدیل و بسط هر کدام با ۱۸/۱۸ درصد بیشترین میزان کاربرد را داشته‌اند.

### ۶-۲. ترجمه عناصر غیر کلامی در زیرنویس فیلم ملودی

عناصر غیر کلامی متعددی در بخش‌های مختلف فیلم ملودی وجود دارد که برخی از آن عناصر، چشمی، برخی بدنی و برخی دیگر آوایی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که مترجم، هیچ معادلی برای ترجمه این عناصر انتخاب نکرده است و این امر را می‌توان یک چالش در ترجمه زیرنویس این فیلم به شمار آورد؛ زیرا گاهی برخی از عناصر غیر کلامی، دارای معانی و مفاهیم متضادی در دو زبان دارند و عدم ترجمه آن‌ها باعث ضعف ترجمه، سوءبرداشت مخاطب و عدم انتقال معنا و هدف فیلم نیز خواهد شد.

نمونه‌های زیادی از این عناصر غیر کلامی در فیلم ملودی احصا شد، اما به دلیل عدم ترجمه آن‌ها توسط مترجم از ذکر تمامی این عناصر خودداری شد و فقط به بررسی چند نمونه اکتفا شد. به عنوان مثال برای رفتار چشمی «زیر چشمی به کسی نگاه

کردن» (۱۹:۳۰:۰) که دارای پیام «مواظب چیزی بودن» است، هیچ معادل ترجمه‌ای ارائه نشده است. این در حالی است که مطابق با باور عمومی بسیاری از فرهنگ‌ها، پیام‌ها و مفاهیم مختلفی از طریق چشم‌های افراد منتقل می‌شود و گاه ارتباط چشمی صادقانه‌تر از کلام است (فرهنگی، ۱۳۷۴: ۸۸) یا در بخشی از فیلم برای رفتار بدنی «سیم تلفن را لای انگشتان حلقه کردن» (۱۷:۰۸:۱) که دارای پیام «فکر کردن و مردد بودن» است نیز در ترجمه زیرنویس وارد نشده است. حال آنکه گاهی حرکات و اشارات دست‌ها جایگزین کلام می‌شود و مهم‌ترین ابزار آدمی برای انتقال پیام به شمار می‌روند که نسبت به سایر اعضای بدن ارتباط بیشتری با مغز دارند (پیس و باربارا، ۱۳۸۷: ۴۲).

در بخشی از فیلم، رفتار آوایی «جیغ و نعره کشیدن» (۱۲:۲۶:۱) که دارای پیام «اعتراض و کمک خواستن» است، راهی در ترجمه زیرنویس پیدا نکرده است. در حالی که رفتارهای آوایی به عنوان یک نوع ارتباط غیر کلامی روی ادراک محتوای کلامی پیام‌ها تأثیر دارد و این رفتارها پیام‌های مختلفی در خصوص هیجانات، جنسیت، محیط و موقعیت اجتماعی، اقتصادی فرد را به دیگران منتقل می‌کند (ریچموند و مک کروسکی، ۱۳۸۸). از این رو با توجه به اینکه ممکن است رفتارهای مختلف چشمی، بدنی و آوایی در زبان‌های دیگر دارای پیام یا پیام‌های دیگر باشد، شاید بهتر باشد که این گونه رفتارها به منظور اثرگذاری بهتر، در ترجمه زیرنویس ورود پیدا کنند.

### بحث و نتیجه‌گیری

ترجمه فیلم به صورت زیرنویس از جمله ترجمه‌های دشواری است که مترجم را با چالش‌های متعدد و جدی روبه‌رو می‌کند؛ از محدودیت‌های فرهنگی گرفته تا ترجمه عناصر غیر کلامی و مشکلات انتقال بار فرهنگی مقوله‌های فرهنگی و همچنین حذف برخی عبارات. در این میان اگر مترجم علاوه بر ویژگی دو زبانی بودن، دو فرهنگی نباشد، یقیناً در انتقال فضای مقوله‌های فرهنگی و همچنین عناصر غیر کلامی زبان مبدأ به مخاطب زبان مقصد موفق نخواهد بود، چرا که مخاطب به دلیل عدم درک این عناصر و نیز عدم برقراری

ارتباط از تماشای این نوع فیلم‌ها و سریال‌ها دلسرد می‌شود. حال با توجه به یافته‌های حاصل از تحلیل نمونه‌های موردی در این پژوهش می‌توان گفت:

- عملکرد مترجم در انتقال مقوله‌های فرهنگی نسبتاً موفقیت‌آمیز بوده است؛ در تعریب و دوبله خطاهای معدودی مشاهده می‌شود و اکثر انتخاب‌های مترجم مأنوس و جا افتاده در زبان مقصد (عربی) ارزیابی می‌شود. مترجم در فرآیند ترجمه خود از میان ۱۰ راهبرد گاتلیب به ترتیب از سه راهبرد دگرنویسی، تبدیل و بسط بیشتر استفاده کرده است. از آنجا که داده‌های به دست آمده از فیلم و معادل‌های آن در زیرنویس پیکره اصلی بررسی و تحلیل‌ها را تشکیل می‌دهند «دگرنویسی» عنوان اولین راهبرد انتخابی مترجم معرفی شد، حال آنکه اگر دسته‌بندی میزان کاربرد را خارج از چهارچوب گاتلیب در نظر بگیریم به دلیل موجز بودن کلام عرب در مقایسه با کلام فارسی، «حذف» بیشترین میزان کاربرد مترجم را به خود اختصاص خواهد داد.

- بخش زیادی از مفاهیم و معانی موجود در فیلم سینمایی ملودی از طریق عناصر غیرکلامی به خواننده منتقل می‌شود. رفتارهای غیرکلامی در این فیلم گاه جایگزین پیام‌های کلامی می‌شود و گاه تقویت و تأکیدکننده پیام‌های کلامی است، اما مترجم در ترجمه عناصر غیرکلامی به دلیل تصور برداشت مشترک مفهوم این عناصر در دو زبان مبدأ و مقصد از ترجمه این عناصر صرف‌نظر کرده و آن‌ها را معادل‌یابی نکرده است. در حالی که مفهوم بعضی رفتارهای غیرکلامی برای دو مخاطب عرب زبان و فارسی زبان ممکن است انطباق نداشته باشد و احتمال می‌رود که عدم توجه کافی به ترجمه عناصر غیرکلامی در زیرنویس، باعث درک نادرست معنای آن‌ها و ابهام زیرنویس ترجمه شده شود. از این رو، انجام مقایسه تطبیقی میان مفهوم عناصر غیرکلامی میان عرب‌زبانان و فارسی‌زبانان به منظور شناسایی و تعیین موارد غیر مشترک و اهتمام به آوردن آن‌ها در متن زیرنویس موضوعی ضروری است که در مقاله‌ای مستقل می‌توان به آن پرداخت.

## تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

## ORCID

Sajjad Esmaili



<https://orcid.org/0000-0003-2923-6108>

Mohammad Zangoei



<https://orcid.org/0009-0002-3458-1483>

## منابع

- اکبری، میثم. (۱۳۹۹). بررسی شکردهای ترجمه عبارت‌های طنزآمیز در زیرنویس عربی فیلم فارسی/ (مارمولک). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه دامغان.
- پس، آلن و باربارا پس. (۱۳۸۷). کتاب جامع ارتباطات غیر کلامی (زبان بدن). ترجمه فریبرز باغبان. مشهد: انتشارات پژوهش توس.
- جبارزاده، فاطمه و شهبان، محمد. (۱۳۸۹). چالش‌های ترجمه فیلم. مجله کتاب ماه ادبیات، (۱۵۰)، ۹۴-۸۷.
- حاجی زاده، مریم. (۱۳۹۹). ارزیابی تطبیقی شیوه‌های ترجمه عبارت‌های طنزآمیز در دوبله مجموعه طنز تلویزیونی «خانه به دوش» به عربی و «یومیات مدیرعام» به فارسی در چارچوب مدل گاتلیب. رساله دکتری. دانشگاه اصفهان.
- حقانی، رضا. (۱۳۸۶). نظرها و نظریه‌های ترجمه. چاپ اول. تهران: انتشارات امیر کبیر.
- رحیمی دورکی، سیدعلی. (۱۴۰۱). نقد زیرنویس عربی گاو (محصول ۱۳۴۸) به کارگردانی داریوش مهرجویی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه دامغان.
- ریچموند، ویرجینیا پی و مک کروسکی، جیمز سی. (۱۳۸۸). رفتارهای غیر کلامی در روابط میان فردی. ترجمه فاطمه سادات موسوی و ژیلایه عبدالله پور؛ زیر نظر غلامرضا آذری. چاپ دوم. تهران: انتشارات دانژه.
- سخنور، جلال. (۱۳۷۸). تقرب فرهنگی در ترجمه ادبی. مجموعه مقالات سومین کنفرانس ترجمه تبریز. تبریز: دانشگاه تبریز.
- صدیق، أحمد علی. (۲۰۱۳). استراتیجیات الترجمة الثقافية. أماراباک مجلة علمية تصدر عن الأكاديمية الأمريكية العربية للعلوم والتكنولوجيا، ۳(۱۱)، ۸۹-۹۸.
- صلح جو، علی. (۱۳۷۷). گفتمان و ترجمه. چاپ اول. تهران: نشر مرکز.
- عمر، أحمد مختار. (۱۳۸۵). معناشناسی. ترجمه سید حسین سیدی. مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.
- فرهنگی، علی اکبر. (۱۳۷۴). ارتباط انسانی. جلد اول و دوم. چاپ هفدهم. تهران: انتشارات رسا.
- فیلم سینمایی «ملودی»، کارگردان: جهانگیر جهانگیری، تولید کشور ایران، تولید: ۱۳۸۶.

<https://www.naasar.ir/melodi>

قریشی عطاآبادی، ملیحه السادات. (۱۳۹۹). *تقدیر نویسنده عربی استرداد (محصول ۱۳۹۰)* به کارگردانی علی غفاری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه دامغان.

کزازی، میرجلال‌الدین. (۱۳۷۴). *ترجمانی و تریبانی: کتدوکاوی در هنر ترجمه*. تهران: انتشارات جامی. لفور، آندره و بسنت، سوزان. (۱۳۹۲). *چرخش فرهنگی در مطالعات ترجمه*. ترجمه مزدک بلوری. تهران: انتشارات قطره.

محمدی، اویس؛ بشیری، علی و فرامرز، زین‌العابدین. (۱۳۹۶). *تحلیل گفتمانی تغییر عناصر فرهنگی - اجتماعی در ترجمه از زبان واسطه‌ی مجموعه‌ی عشق با صدای بلند*. *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، (۱۷)۷، ۵۵-۷۸.

[DOI: <https://doi.org/10.22054/rctall.2017.8327>]

مزیان، علی حسن. (۱۳۹۴). *درآمدی بر معنی‌شناسی در زبان عربی*. ترجمه فرید ترکشوند. تهران: انتشارات سمت.

مسعودی، فاطمه. (۱۳۹۹). *بررسی ترجمه عناصر فرهنگی در زیر نویس عربی فیلم‌های «اخراجی‌ها» و «مراجی‌ها»*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سمنان.

نیومارک، پیترو. (۲۰۰۶). *الجامع فی الترجمة*. ترجمه حسن غزاله. بیروت: دار و مکتبه الهلال. هراتی، نظرعلی. (۱۳۸۶). *ویژگی‌ها و معیارهای ترجمه فیلم به صورت زیرنویس*. *فصلنامه مطالعات*

ترجمه، (۱۷)۵، ۳۳-۵۴. <https://journal.translationstudies.ir/ts/article/view/111>

هروی، محبوبه. (۱۳۹۶). *بررسی استراتژی‌های به کار رفته در ترجمه ی عناصر فرهنگی در زیرنویس فارسی فیلم‌های امریکایی؛ بر مبنای طبقه بندی ولادیمیر ایویر*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه امام رضا علیه السلام.

## English References

Gottlieb, H. (1992). Subtitling: A new university discipline. In: C. Dollerup & A. Loddegaard (Eds.), *Teaching translation and interpreting: training, talent and experience* (pp.161-170). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Gottlieb, H. (1992). *Subtitling: A new university discipline*. In: C. Dollerup & A. Loddegaard (Eds.), *Teaching translation and interpreting: training, talent and experience* (pp. 161-170). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

### Translated References to English

- Akbari, M. (2019). Investigating the methods of translation of humorous phrases in the Arabic subtitles of the Persian film (Marmolak). master's thesis in the field of Arabic language translation. Damghan University. [In Persian]
- Farhangi, A. A. (1996). *Human Communication*. first and second volumes. 17th edition. Tehran: Rasa Publications. [In Persian]
- Hajizadeh, M. (2019). *Comparative evaluation of the methods of translation of humorous phrases in the dubbing of the satirical television series "Khane Be Doosh" into Arabic and "Yumyat Madiream" into Farsi within the framework of Gottlieb's model*. PhD dissertation, Department of Arabic Language and Literature. University of Isfahan. [In Persian]
- Haqqani, R. (2008). *Translation opinions and theories*. Ch 1. Tehran: Amir Kabir Publishing. [In Persian]
- Harati, N. A. (2008). The Peculiarities and Norms of Film Subtitling. *Journal of Translation Studies*, 5(17): p. 33-54. <https://journal.translationstudies.ir/ts/article/view/111> [In Persian]
- Heravi, M. (2018). *Investigating the strategies used to translate cultural elements in the Persian subtitle of American films; According to the classification of Vladimir Ivir*. Masters thesis, Imam Reza University. [In Persian]
- Jabarzadeh, F. and Shahba, M. (2009). Challenges of film translation. *Book of Literature Month*, (150): p. 87-94. [In Persian]
- Kezazi, M. (1996). *Interpreting and translation: research in the art of translation*. Tehran: Jami Publishing. [In Persian]
- Lefour, A. and Besnet, S. (2012). *Cultural Turn in Translation Studies*. Translated by Bluuri, M. Tehran: Drop Publishing. [In Persian]
- Masoudi, F. (2021). Investigating the translation of cultural elements in the Arabic subtitles of "Fired" and "Ascension". an undergraduate thesis, Semnan University. [In Persian]
- Mazban, A. H. (2014). *An introduction to semantics in Arabic*. Translated by Turkashund, F. Tehran: Samt Publishing. [In Persian]
- Melody Movie, Director: Jahangir Jahangiri, Production of Iran, Production: 2007. <https://www.naasar.ir/melodi/> [In Persian]
- Mohammadi, O., Bashiri, A. and Faramarzi, Z. al-Abidin. (2016). Discourse Analysis of Changing Sociocultural Elements in Translation from the Intermediate Language in the Collection of Love in Loud Voice. *Journal*

- of Translation Researches in the Arabic Language and Literature*. 7(17), 55-78. [In Persian]
- Newmark, P. (2006). *Al-Jamee in translation, translated by Hassan Ghazaleh*. Beirut: Al-Hilal Dar and School. [In Persian]
- Omar, A. M. (2007). *Semantics*. Translated by Sidi, S. H. Mashhad: Ferdowsi University of Mashhad Publications. [In Persian]
- Pace, A. & Barbara, P. (2009). *Comprehensive book of non-verbal communication (body language)*. Translated by Baghban, F. Mashhad: Tos Research Publishing. [In Persian]
- Qureshi Attabadi, M. A. (2019). Criticism of Arabic Subtitles of Repatriation (produced in 2013) directed by Ali Ghafari. Master's Thesis of Arabic Language Translation., Damghan University. [In Persian]
- Rahimi Duraki, S. A. (1401). Criticism of the Arabic subtitle of Cow (produced in 1348) directed by Dariush Mehrjooi. Master's thesis, Arabic translation. Damghan University. [In Persian]
- Richmond, V. P. & McCroskey, J. C. (2008). Non-verbal behaviors in interpersonal relationships. Translated by: Mousavi, F. S. and Abdullahpour, J.; Under the supervision of Gholamreza Azari. second edition. Tehran: Danje Publishing. [In Persian]
- Sediq, A. A. (2013). Strategies of cultural translation. *Amarbak Scientific Journal published by the Arab American Academy for Science and Technology*, 3(11): p. 89-98. [In Persian]
- Sokhnor, J. (2000). Cultural approximation in literary translation. *Proceedings of the 3rd Tabriz Translation Conference*, Tabriz University. [In Persian]
- Solhjo, A. (1999). *Discourse and translation*. Ch 1. Tehran: Naṣr al-Karzan Publishing. [In Persian]

استناد به این مقاله: اسماعیلی، سجاد و زنگویی، محمد. (۱۴۰۲). بررسی مقوله‌های فرهنگی و عناصر غیر کلامی در زیر نویس عربی فیلم سینمایی «ملودی» بر اساس راهبردهای گاتلیب. *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۳(۲۹)، ۴۳-۷۴. doi: 10.22054/RCTALL.2024.76611.1704



*Translation Researches in the Arabic Language and Literature* is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.